

28 ta' Ottubru 2019

Riforma Kostituzzjonali,
PO Box 40.

Onorevoli Sinjuri,

Anness għandkom issibu għall-informazzjoni tagħkom suggerimenti għar-riforma tal-Kostituzzjoni ta' Malta, f'Kapitlu 5, fejn jirrigwardja l-ilsien Nazzjonali ta' Malta u l-ilsien Uffiċjali ta' Malta.

Napprezza jekk intom tikkonsidraw is-suggeriment tiegħi għal għid tal-ilsien li tagħtna ommna.

Nirringrazzjakom bil quddiem.

Dejjem tagħkom,

Joseph Gatt

Riforma Kostituzzjonali: Il-Lingwa Maltija.

Artiklu 5 subartiklu (1) tal-Kostituzzjoni ta' Malta jgħid li "L-ilsien Nazzjonali ta' Malta huwa l-ilsien Malti." Iżda subartiklu (2) jispeċifika li l-ilsien Malti u l-ilsien Inġliż u oħrajn preskritti mill-Parlament jistgħu jkunu parti mill-ilsna uffiċjali ta' Malta u l-Amministrazzjoni tista' għall-finijiet kollha uffiċjali tuża kull wieħed minn dawn l-ilsna.

Meta giet iffurmata l-Kostituzzjoni ta' Malta, fl-1964 konna qisna għadna pajjiż kolonjali, bir-regina Elizabetta II bħala Regina ta' Malta u bi Gvernatur Inġliż Sir Maurice Dolman bħala l-għola awtorita u għalhekk kienet tagħmel sens li l-lingwa Inġliża kienet l-ilsien uffiċjali ta' Malta u tal-Amministrazzjoni. Imma issa ilna Nazzjon Repubblika mis-sena 1974, ħamsa u erbghin sena. Wasal iż-żmien li l-ilsien Malti jkun superjuri fuq kull ilsien barrani u jkun l-ilsien ta' kull Amministrazzjoni Statali Maltija bħalma huwa l-ilsien tal-Qrati.

Peress li għandna sistema ta' lingwa doppja (dual language), persuna barranija kif ukoll Maltija għandha l-vantaġġ u dritt legali li kemm iddum tgħix fil-gzejjer Maltin tista' tibqa' tikkomunika bil-lingwa Inġliża u m'għandha l-ebda obligu legali li tikkomunika bl-ilsien Malti.

Sa ftit ta' snin ilu din ma kellha l-ebda effett negattiv fuq il-lingwa Maltija. Iżda issa li kważi kwart tal-popolazzjoni ta' Malta hija barranija u ħafna minnhom impjegati f'xogħol li għandhom kuntatt dirett mal-poplu Malti, il-Maltin ġew obligati, anzi sfurzati li biex jinqdew, iridu jikkomunikaw bilfors bil-lingwa Inġliża għad-dannu tal-lingwa Maltija.

Jien mhiniex nirreferi għat-turisti li jiġu Malta. Ħaġa li tagħmilni kburi hija li nisma' ħaddiema Maltin f'negozji turistiċi kapaċi jtkellmu mat-turisti bil-lingwa tagħhom. Iżda jiena qed nirreferi għal-poplu Malti ingenerali, li biex jinqeda u forsi jinftiehem għas-servizz li għandu dritt għalih, jaf u ma jafx, irid jesprimi ruħu bil-lingwa Inġliża. Ibda mis-servizz tal-ġbir tal-iskart, ma' tal-posta, ma' min iwassallek dak li tkun xtrajt jew ġie jsewwilek xi prodott, f'ristorant jew kafetterija, meta tmur tixtri minn ġol-ħwlenet, u għar minn hekk fis-servizzi tas-saħħa ġewwa l-isptarijiet u l-bereġ.

B'din il-problema ċ-ċittadin Malti qed jiġi mcaħħad mid-dritt tiegħu, li jikkomunika u jesprimi ruħu bil-lingwa tiegħu f'pajjiżu, haġa li ma ssiba mkien fl-Ewropa (biex ma ngħidx fid-dinja). Kull persuna li temigra lejn pajjiż ieħor hija obligata li fi żmien sitt xhur titgħallim il-lingwa tal-pajjiż li fih mar jgħix.

Problema kbira oħra li qisu ħadd m'hu qed jagħtiha importanza hija dik il-biċċa karta li ssib ma' kull haġa li tixri, fejn tagħtik l-istruzzjonijiet informattivi u importanti ta' kif wieħed għandu jagħmel użu mill-prodott, speċjalment dwar l-użu mediċinali. Huma ħafna l-mediċini li qed jiġu importati mill-Italja u jgħaddu għand il-konsumatur Malti bl-istruzzjonijiet bil-lingwa Taljana biss. Mhux kull min jaf jikkellem bil-lingwa Inġliża u/jew Taljana huwa kapaċi jifhem messagġi importanti mediċinali, tekniċi u/jew professjonali.

Għal minn għadu ma ndunax, in-numri bil-lingwa Maltija kważi ntilfu. Mur fil-qalba tal-popolin, fil-pjazez tal-irħula, fuq il-monti u fis-swieq u fejn itellgħu it-tombli u ara tismgħax xi numru jingħad bil-lingwa Maltija. Il-Kliem 'grazzi', 'jekk jogħħbok' u 'l-jum it-tajjeb' fost kliem komuni ieħor ukoll kważi spiċċaw. Ħaġa oħra tal-mistħija u għajb hija l-użu skorrett tal-lingwa Maltija fuq il-meżzi tax-xandir u l-ebda awtorita (jekk għandna) ma tazzarda

tikkoreġi. U biex naraw kemm il-lingwa Ingliża qed tieġu preferenza fuq il-lingwa Maltija, wieħed wkoll jista' jinnota li ħafna riklami li kienu jixxandru bil-lingwa Maltija issa qed jiġu trasmessi biss bil-lingwa Ingliża. M'hemmx għalfejn nistaqsi għar-raġuni!

Jiena nissuggerixxi li :-

Fil-Kostituzzjoni l-Ġdida, "L-ilsien Nazzjonali ta' Malta għandu jkun l-ilsien Malti u l-uniku ilsien uffiċjali" b'hekk l-ebda ilsien ieħor ma jista' ikun parti mill-ilsna uffiċjali ta' Malta u l-Amministrazzjoni. Għalhekk is-Subartiklu (2) għandu jaqa.

B'hekk l-istess Kostituzzjoni tkun dejjem tista' tipproteġi l-lingwa Maltija qabel din tkompli tintilef. Għalhekk kull rapport, informazzjoni u dokumenti uffiċjali tal-Istat u oħrajn indirizzati lill-Poplu Malti ma jibqgħux jiġu maħruġa u mxandra bil-lingwa Ingliża, (Eżempju żgħir mill-ħafna; "Sort it out" iżda jkunu bil-Malti u fejn ikun hemm bżonn dawn jiġu maqluba għal-lingwa Ingliża u mhux bil-kontra kif hija d-drawwa preżenti.

Il-Malti jkun superjuri fuq kull ilsien barrani u jkun l-ilsien ta' kull Amministrazzjoni Statali Maltija bħalma huwa l-ilsien tal-Qrati.

Minix ngħid li t-tagħlim tal-lingwi barranin speċjalment l-Ingliż għandu jonqos anzi għandu jitjieb. Imma qatt u nerġa' nikkonferma li qatt ma għandu jkun li lingwa barranija tintuża għad-dannu tal-lingwa Maltija.

Għaliex ma nippruvawx naraw ftit lejn kif inhi protetta bis-serjeta l-lingwa Franċiża? Nibdew billi nagħmlu l-ewwel pass u l-"Kunsill tal-Malti" natuh is-saħħa u jsir "Awtorita tal-Malti". Niftakru kemm ħadmu missirijietna biex żammew l-ilsien Malti ħaj.

Jekk ma nipproteġux il-lingwa Nazzjonali Maltija u nitilfuha, ulied uliedna jkollhom raġun jgħajruna "Tradituri".

Joseph Gatt